

SOBRE UN REPERTORI D'ÒPERES CÒMIQUES
EN FRANCÈS QUE S'HAVIEN DE REPRESENTAR
A GIRONA DURANT LA DOMINACIÓ NAPOLEÒNICA (1814)¹

JOAN MANEL BARCELÓ
(*exprofessor d'institut, estudiós de l'òpera*)

CÉLINE MUTOS XICOLA
(*Universitat de Girona*)

&

PEP VILA

1. EL TEATRE A GIRONA DURANT L'OCUPACIÓ NAPOLEÒNICA

1.1 *Introducció*

Són innumbrables els llibres, estudis, articles que es van publicar a Catalunya i a l'Estat espanyol amb motiu de la celebració del bicentenari de la guerra del Francès (des de febrer de 1808 fins a març de 1814). La majoria aparegueren al llarg dels anys 2014-2015. Aquest, però, és encara un tema obert, inabastable, amb moltes arestes, al qual sempre cal tornar perquè hi ha molts expedients dignes d'estudi. Ben pocs treballs incideixen en els aspectes culturals d'aquesta cohabitació forçosa de més de sis anys, en el nostre cas, entre catalans i francesos. Almenys a Girona els ocupants van tenir interès per fer-hi obres públiques, millorar la sanitat, introduir la vacunació, el comerç, els mercats, la higiene, editar premsa, celebrar espectacles civils i religiosos que mostressin el testimoni de l'esplendor de l'Imperi francès. Girona va ser capital del corregiment i després del departament del Ter. Els francesos també van potenciar el món del teatre i de la música. L'any 1812 començava a imprimir-se la *Gazette de Gironne*, publicació bisetmanal, periòdic oficial del govern napoleònic a la ciutat, escrit en francès, català i castellà. A més de trobar-hi disposicions decretades pel govern francès, la lectura d'aquest periòdic ofereix notícies puntuals sobre les festes,

---

¹ Enviat el 20 de gener de 2022. Publicat el 23 de març de 2022 a *Vademècum* <<https://mariatoldra.com/>>. Mentre que els apartats 1 i 2 del treball són obra de tots tres estudiosos, el repertori de títols i d'autors que publiquem deu molt a la cerca operística i a la saviesa de Joan Manel Barceló.

celebracions i òperes que es representaven a la ciutat. A l'Arxiu Municipal de Girona es conserva, d'aquesta època, un fons de correspondència francesa encara per avaluar. El baró de Gerando, per exemple, volia convertir els terrenys erms de la Devesa en un jardí botànic. Finalment, però, molts d'aquests projectes no van acabar de cristal·litzar per l'acabament de l'ocupació i la ruïna econòmica de la ciutat —l'any 1815, Girona tenia uns 5.000 habitants.

Així, doncs, amb l'objectiu de fer una aportació a l'estudi de l'activitat cultural gironina durant l'ocupació francesa, en aquest article transcrivim i estudiem dues cartes inèdites, escrites des de Girona en francès i conservades als Archives Départementales des Pyrénées Orientales (ADPO); se centren en aspectes de la vida teatral i musical a la ciutat, entre els quals destaca la presència d'un repertori d'òperes còmiques que s'hi havia de representar, objecte d'identificació i anàlisi en el nostre treball.

1.2 *El teatre*

Els francesos van fer arranjar i realitzar obres a l'antic teatre del Pallol perquè s'hi poguessin representar les millors obres del teatre francès del moment. No deixa de ser un tema obert, sobre el qual resta encara molt per estudiar. No oblidéssim pas que en aquella època el teatre era l'espectacle popular per excel·lència i que llavors el gènere dramàtic que fruïa de més consideració social era l'*opéra-comique*. Portar a Girona les òperes que llavors es representaven a París, no deixava de ser una aposta pel progrés, per estar a l'avantguarda de la moda.

En el cas del teatre, la documentació conservada a l'Arxiu Municipal de la ciutat, sobre aquest període, és més aviat escassa i de poca qualitat. Amb tot, es pot apuntar que les funcions sota ocupació francesa van començar a finals d'abril del 1810, segurament el 27 d'abril. Els informes comptables indiquen una certa regularitat en el funcionament del Teatre de comèdies (Arxiu Municipal de Girona, Teatre, lligall 1, document de 24 de novembre de 1812). I les petites actuacions de manteniment de l'edifici apunten a un funcionament fins a inicis del 1814.

Gairebé tot es va perdre amb la retirada, amb motiu de la guerra. A l'Arxiu de la Corona d'Aragó hi ha un fons de documents (80 caixes) provinents de la Delegació d'Hisenda de Barcelona (1922), sobre la dominació napoleònica a Girona (1808-1814), que no han estat avaluats. N'hi ha un repertori mecanografiat, elaborat per *Madame* Gabrielle Vilar, el 1946, amb un índex en francès.

Aquesta política cultural, amb la progressiva introducció del català com a llengua administrativa, la valoració d'una cultura estrangera, comptava també amb el recolzament d'un petit nombre d'afrancesats i de liberals gironins, d'una minoria de col·laboradors de tota mena. Durant gairebé sis anys de coexistència difícil, no sempre

pacífica, entre els invasors i un petit gruix de gironins que treballaven per a l'invasor, a aquests darrers els subministraven queviures, palla i soplug per al bestiar, etc. Manquen, però, molts estudis sobre com era la societat gironina de finals del segle XVIII i començaments del segle XIX. Ignorem si a les sotsprefectures del departament del Ter (1812-1814) (Vic i Figueres) també s'hi van representar obres de teatre en francès. El mateix podríem dir del departament de Montserrat, d'on Barcelona n'era la prefectura del departament. Per aquesta època, al Teatre de Santa Creu de Barcelona, que llavors gaudia del monopoli, tenia una companyia estable de teatre francès. Ens manquen, però, els estudis pertinents.

Un dels autors del present article (Vila 2008) va publicar la reproducció d'un cartell de teatre on s'informava de les representacions que aquesta companyia francesa va fer al Théâtre de Gironne, sota la direcció del senyor Henry (dijous 11, dissabte 13 i diumenge 14 de febrer de 1813). Tampoc no en sabem gairebé res, de la companyia francesa que actuava a Girona. Quants eren, d'on eren, com portaven la seva professió d'actor. Cas que sovint es canviés de repertori, aquests comedians professionals havien de fer un esforç de memòria considerable per aprendre's els papers.²

1.3 *L'escena catalana*

Bona part del primer teatre català modern escrit en la nostra llengua neix a l'escalf de l'entremès, del sàinet popular, de les representacions de teatre popular: pastorets, passions, teatre hagiogràfic, etc. La totalitat de les històries del teatre i de la literatura catalana d'aquest període negligeixen, però, el parèntesi francès.³ Fa la impressió que no ens pertany. Són altres mostres de la cultura catalana, però no hi ha estudis sobre aquesta realitat. Aquesta representació del millor i més granat de l'òpera còmica francesa no deixava de ser un desafiament. Modifica el que sabíem fins ara de la vida teatral catalana a la primera meitat del segle XIX. El teatre operístic demanava una certa infraestructura. Molt ens hagués agradat, cas que haguéssim trobat més documentació, d'estudiar la reglamentació existent, el cost i els pressupostos, la contractació dels actors per temporades, l'ocupació de llotges i llunetes, tot el que feia referència a l'escenografia, els decorats, la música i els músics, etc. Poca gent del país podia gaudir d'aquestes representacions. La majoria era analfabeta en una i altra llengua. La

---

² Sobre el que sabem de l'òpera a Girona en aquest període dels setges, vegeu, entre d'altres, els estudis de Barceló (2021), Gay (1993), Girbal (1893) i Vila (2008 i 2010).

³ Encara que el títol de Larraz (1977) pugui semblar enganyós, no hem sabut trobar-hi cap obra representada als teatres mallorquins ja fos en francès, ni tampoc en català, llevat d'alguns sàinets de Robrenyo que potser ho foren.

fam, les privacions, els conflictes bèl·lics, la violència no deixaven gaire espai per a l'oci, el lleure, el gaudi de la música, els balls, les festes públiques i privades.

2. LA DOCUMENTACIÓ QUE S'EDITA DELS ADPO

Als Archives Départementales des Pyrénées Orientales (ADPO), en la «sous-série» *Affaires Culturelles* 4T-1-18, es conserven les dues cartes que editem tot seguit. En la segona, on hi ha la llista de les òperes i músiques sol·licitades a Perpinyà, hi donem compte de l'autor, títol sencer, data aproximada de publicació o execució. També valorem l'estil musical, tot el que hem sabut trobar sobre la seva filiació. Sabrem també dels compositors que assoleixen la preferència del cap d'espectacles del govern francès a Girona i de l'elit francocatalana que assistia als espectacles.

És una llàstima que es conservi tan poca documentació sobre aquestes novetats que es produïen a la ciutat. D'on era aquesta companyia francesa que actuava a Girona? ¿Com es gestionava? Un cronista de la *Gazette de Gironne* es queixava de l'absència de Molière durant la temporada de 1812: «Se les ha aconsejado ya muchas veces de adoptar el teatro de Molière. ¿Por qué no representan las principales obras de nuestros grandes compositores que tanto honran el Theatro francés? Tenemos razones para creer que Molière agradaría a los catalanes». I aconsella a la companyia que no faci més òperes: «un consejo que un aficionado se propone dar a la sociedad dramática es de no hacer más óperas, sino simplemente farsas» (*Història* 1985: 223). En aquest mateix llibre, els autors transcriuen una liquidació d'ingressos que paguen els arrendataris del teatre (abril de 1810 – novembre de 1812). Durant aquest període, el teatre a Girona mai no va deixar mai de funcionar (*ibídem*: 87), tot i que hi havia queixes del públic per la deficient il·luminació del local, per la manca de seients. Els gironins, més o menys il·lustrats, tenien altres maldecaps, abans de deixar-nos per escrit les seves impressions sobre la representació d'aquest tipus d'obres. Les cròniques de tipus bèl·lic i militar ocupen el gruix de l'imaginari col·lectiu.

L'historiador anglès Orlando Figes, autor del llibre *Els europeus*, en el qual estudia la identitat cultural del continent durant els segles XVIII-XIX, comenta en un dels seus capítols que la música fou un dels factors que haurien ajudat a amalgamar-la. El fet que una òpera executada a París, quan aquesta ciutat era el centre polític i cultural europeu, o bé a Milà, etc., es pogués tocar a diverses ciutats simultàniament, que se n'editessin les partitures, que es poguessin comprar en magatzems especialitzats, tocar a cases particulars, difondre la seva estrena en periòdics del moment, en teatres públics, contribuï a crear un espai cultural comú a gran escala. Les òperes franceses representades a Girona en serien una petita llavor.

Pel que fa a la transcripció dels textos de les cartes, s'ha harmonitzat l'escriptura al francès modern per no crear confusió o no sembli que siguin errors. També hem desfet les abreviatures, adequat majúscules i minúscules, i la puntuació. Sempre que ha estat possible, hem identificat les òperes (la seva autoria, el títol sencer). Posem amb interrogants, entre claudàtors, les grafies que no hem sabut desxifrar.

[1]

1814, gener, 4

Girona

Atenent als precs dels governadors generals de Catalunya, la sotsintendència d'espectacles de Girona va demanar al seu col·lega el comissari general de la policia de Perpinyà la seva col·laboració, davant les queixes dels assistents, perquè el director de la companyia de teatre francès a la ciutat no renovava prou sovint la cartellera teatral. Un botiguer, el senyor Bombas, que regentava un magatzem de música a Perpinyà i amb qui tenien un conveni, no servia el material sol·licitat (obres de teatre i de música). Sabem que darrere aquesta negativa hi havia un problema de diners, ja que no havia rebut els dos-cents francs acordats. El comissari general de policia, el nom del qual no hem sabut desxifrar, aprofita l'avinentesa per demanar que li facin arribar l'òpera còmica Jean de Paris, així com també la música. Aquest funcionari es comprometia a pagar l'enviament de l'obra. També s'interessa per La fausse magie.

Nº 1494

Gironne, 4 Janvier 1814.

Monsieur et cher Collègue,

Des arrêtés des gouverneurs généraux de la Catalogne m'ayant chargé de la Surintendance des Spectacles de Gironne, je prends la liberté de vous prier de me rendre le service de m'aider à éclaircir une difficulté sans cesse renaissante et qui nuit à l'agrément que le public de cette ville a le droit d'attendre des représentations données par la troupe de comédiens français qui y est établie depuis plusieurs années.

Le Régisseur de cette troupe à qui le public reproche de ne pas renouveler assez le répertoire de son spectacle m'observe qu'il éprouve une extrême difficulté à obtenir du S(ieur) Bombas, marchand de musique à Perpignan, les ouvrages qu'il lui demande quoi qu'il existe entre eux une convention par laquelle ce dernier s'est engagé à les lui fournir. Je crains que le récit qui m'a été fait ne soit pas très exact, et que le peu de fidélité qu'apporte le S(ieur) Bombas à tenir les engagements ne vienne peut-être de ce qu'il n'est pas payé. Je vous prie en conséquence d'avoir la complaisance de l'appeler devant vous et de l'inviter à vous faire connaître le motif des lenteurs qu'il apporte sans cesse à envoyer a Gironne les ouvrages dramatiques et la musique qui lui sont demandés par le Régisseur de la troupe de comédiens français. Qu'elle que soit l'explication qu'il vous donne, je désire qu'il envoie de suite, en profitant du courrier qui arrivera ici samedi matin, l'opéra-comique de *Jean de Paris*, ainsi que la musique. Le spectacle étant actuellement à peu près notre seul délassement j'attache

assez d'intérêt à cette demande pour oser vous prier de vous assurer que cet envoi sera fait de suite en le faisant mettre à la poste sous votre convent et à mon adresse.

Je me charge d'assurer au S*(ieur)* Bombas la garantie et le paiement de location de cet ouvrage qui lui sera renvoyé avant un mois.

J'ose compter, Monsieur et cher collègue, sur votre obligeance habituelles et je vous prier d'agréer l'assurance de ma considération la plus distinguée et de mes sentiments affectueux.

L'auditeur au Conseil d'état
Commissaire spécial de police
De la Ch[?]

P.S. Dans le cas où, quelque circonstance que je ne puis pas prévoir, rendrait absolument impossible l'envoi de Jean de Paris, veuillez inviter M. Bombas à remplacer cet opéra par celui de *La fausse magie*.

A Monsieur le commissaire général de police à Perpignan.

[2]

1814, gener, 8

Girona

L'auditor del Consell d'Estat contesta una resposta del comissari de policia de Perpinyà, avui per avui perduda. Per aquesta altra segona, que surt de Girona uns dies més tard, sabem que els motius que van empènyer, el 13 de maig de 1813, el senyor Bombas a no enviar les obres sol·licitades eren d'indole econòmica. No s'havia respectat el conveni anunciat. Hom fa una bestreta al senyor Bombas de dues-centes pessetes, de la qual no disposarà mentre no lliuri el material promès que especificava l'acord. Hi ha la confiança que el tema pugui acabar resolt satisfactòriament. Es demana al col·lega francès que ajudi a desencallar la situació. El més interessant d'aquesta segona comunicació és l'annex amb la relació de les obres reclamades, motiu d'estudi i de reflexió en aquest treball. Una d'aquestes òperes ja havia estat rebuda: Les Deux journées.

Nº 1532

8-1-1814

A monsieur le Commissaire général de Police à Perpignan.

Monsieur et Cher Collègue,

D'après la lettre que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire le 6 de ce mois, j'ai demandé compte au régisseur de la troupe de comédiens français de Gironne des motifs qui l'avaient empêché d'envoyer au S*(ieur)* Bombas les deux cent francs qu'il lui avait demandé en vertu de la convention faite entre eux.

Il m'a assuré que le S*(ieur)* Bombas n'ayant pas tenu ses engagements envers lui et ne lui ayant pas envoyé les pièces et la musique qu'il avait promis de lui fournir, il avait cru devoir retarder tout paiement. Il m'a offert en même temps de payer la somme demandée

pourvu que le S*(ieur)* Bombas lui envoie les pièces dont je joins ici la note et qu'il s'est engagé au mois de mai 1813 à mettre à la disposition de la troupe de Gironne. Je prends en conséquence le parti de vous faire passer 200 piécettes que le régisseur a déposé entre mes mains et de vous prier de ne les faire toucher au S*(ieur)* Bombas qu'en nous assurant qu'il envoie les pièces énoncées en la note ci-jointe et qu'il soit obligé à fournir pour le répertoire.

J'ose espérer, Monsieur et Cher Collègue, que vous voudrez bien avoir la complaisance d'aplanir toutes les difficultés accessoires qui pourront s'élever, vous pouvez assurer Mr. Bombas que s'il est exact à remplir ses engagements, je me chargerai avec plaisir de lui assurer le paiement de tout ce qui lui sera dû à la fin de l'année théâtrale.

Je me hâte, Monsieur et Cher Collègue, de fermer ma lettre qu'attend le courrier qui vous remettra ainsi que les deux cents piécettes, et je vous prie d'agréer l'assurance de ma considération la plus distinguée et de mon attachement.

L'auditeur au Conseil d'Etat
Comm(issaire) special de police
Geronne le 8 Janvier 1814

Note

Des partitions qui devraient être rendues a Gironne depuis longtemps d'après le répertoire donné à moi heures à mon passage au mois de mai dernier à Perpignan.

Euphrosine
Le Roi et le fermier. Raoul de Crequi
Azemia
La rosière
La caravane. Les Deux journées (reçu)
Le Droit du Seigneur
L'auberge de Baguiere
Romeo et Juliette
Les Confidences
Le Magicien sans Magie
Les Deux Tuteurs
Les Deux Compères
Le Secret
La prisonnière
Le Tonnelier
Silvain
Jadis et aujourd'hui
Le Traité Nul
Les Trois fermiers. M. Gaudrot
Montano et Stéphanie
Panurge
L'amant jaloux

Paul et Virginie
Raoul Barbe Bleue
Jean de Paris
La fausse magie
Une folie
L'Épreuve Villageoise
Blaise et Babet
Alexis et Justine
Palma
Le Jokei
Le Petit Matelot
La Belle au Bois Dormant
Zemire et Azou
Le Maréchal de Saxe
Le Maréchal ferrant

En un altre paper d'aquest lligall, hi llegim: «Je soussigné certifie avoir payé à monsieur Michel Feliu, de cette ville, la somme de cent livres catalanes pour le produit du Théâtre dans le carnaval dernier. Gironne, le 15 Avril 1812 Josef Louis [?]

». A l'Arxiu Històric Municipal de Girona, al *Manual d'Acords* de l'any 1810 (f. 99), s'hi pot llegir: «Miquel Feliu i Molinas, vehí de esta ciutat, amb la major veneració exposa: que de resultes de la empresa que feu amb lo autor de una compaña de còmics francesos, ab lo coneixament de V. S. de recompòndrer la Casa Teatro de esta ciutat». Sabem que aquest autor era Francisco Debordes, de nació francès. Miquel Feliu, per dir-ho així, era un col·laboracionista que treballava per a les autoritats ocupants.

3. ANÀLISI DEL REPERTORI D'ÒPERES DESTINADES A GIRONA

Les obres líricoteatrals, amb els seus autors, que comentarem tot seguit se situen en el classicisme francès. Van ser molt apreciades en el seu temps i fins a mitjan segle XIX. Alguns autors van viure l'inici del moviment romàntic, però va ser la consolidació dels gustos del segon Romanticisme musical el que va determinar que aquell patrimoni anés quedant oblidat. Per sort, darrerament ha sorgit un nou interès per recuperar i fer pujar als escenaris i enregistrar tot un llegat musical que ens ajuda a entendre una etapa molt important de la vida de França i, per tant, en ple procés de Revolució Francesa, del món en general.

3.1 Relació d'òperes esmentades a la llista de Perpinyà

Són trenta-nou els títols que es demanaven a la llista trobada a Perpinyà, amb l'encàrrec de facilitar-ne els llibrets corresponents per al teatre gironí. Tots es poden qualificar d'òperes, concretament *opéra-comique*, per tant es feia una comanda específica d'obres d'un mateix gènere. Les esmentem per ordre de títols:

QUADRE I
Llista ordenada per títols

Títol	Autor	Any	Llibretista
<i>Alexis et Justine</i>	Dezède, Nicolas	1785	Boutet de Monvel, Jacques-Marie (1745-1812)
<i>Amant jaloux, L'</i>	Grétry, André-Ernest-Mo- deste	1778	Hèle, Thomas d' (c. 1740-1780)
<i>Auberge de Bagnières, L'</i>	Catel, Charles-Simon	1807	Jalabert, Jean-François-Joseph (1753-1835)
<i>Avant-postes du maréchal de saxe, Les</i>	Moreau de Commagny, Char- les-François	1808	Dumolard, Henri-François (1771-1845)
<i>Azémia</i>	Dalayrac, Nicolas-Marie	1786	Poisson de La Chabeaussière, Au- guste-Étienne-Xavier (1752-1820)
<i>Belle au bois dormant, La</i>	Doche, Joseph-Denis	1811	Dumersan, Théophile Marion (1780-1849)
<i>Blaise et Babet</i>	Dezède, Nicolas	1783	Boutet de Monvel, Jacques-Marie (1745-1812)
<i>Caravane du Caire, La</i>	Grétry, André-Ernest-Mo- deste	1784	Chédeville, Étienne Morel de (1751-1814)
<i>Confidences, Les (&)</i>	Isouard, Nicolas, dit Nicolò	1803	Hoffman, François-Benoît (1760-1828)
<i>Deux Compères, Les</i>	Laruelle, Jean-Louis	1772	Lourdè de Santerre, Jean-Baptiste (1732-1815)
<i>Deux journées, Les</i>	Cherubini, Luigi	1800	Boully, Jean-Nicolas (1763-1842)
<i>Deux tuteurs, Les</i>	Dalayrac, Nicolas	1783	Fallet, Nicolas (1746-1801)
<i>Droit du Seigneur, Le</i>	Martini, Johann Paul Aegi- dius	1783	Desfontaines, François-Georges (1733-1825)
<i>Emma ou la Prisonnière</i>	Boieldieu, François-Adrien i Cherubini, Luigi	1799	Jouy, Étienne de (1768-1826); Longchamps, Charles de (1768-1832) i Saint-Just, Godard d' Au- court de (1768-1826)
<i>Épreuve Villageoise, L'</i>	Grétry, André-Ernest-Mo- deste	1784	Desforges, Pierre (1746-1806)
<i>Euphrosine ou le Tyran corrigé</i>	Méhul, Étienne-Nicolas	1790	Hoffman, François-Benoît (1760-1828)
<i>Fausse magie, La</i>	Grétry, André-Ernest-Mo- deste	1775	Marmontel, Jean-François (1723-1799)
<i>Folie, Une</i>	Méhul, Étienne-Nicolas	1802	Boully, Jean-Nicolas (1763-1842)
<i>Jadis et aujourd'hui</i>	Kreutzer, Rodolphe	1808	Sewrin, Charles-Agustin (1771-1853)

<i>Jean de Paris</i> ⁴	Boieldieu, François Adrien	1812	Saint-Just, Clode Godard d'Aucourt de (1769-1826)
<i>Jockey, Le</i> [o <i>Jokei</i>]	Solié, Jean-Pierre	1796	Hoffman, François-Benoît (1760-1828)
<i>Magicien sans magie, Le</i>	Isouard, Nicolas, dit Nicolò	1811	Creuzé de Lesser, Auguste (1771-1839)
<i>Maréchal-ferrant, Le</i>	Philidor, François-André	1761	Quétant, François-Antoine (1733-1823)
<i>Montano et Stephanie</i>	Berton, Henri-Montan	1799	Dejaure, Jean-Élie Bédéno (1761 – c. 1799)
<i>Palma, ou le voyage en Grèce</i>	Plantade, Charles-Henri	1798	Lémontey, Pierre-Edouard (1762-1826)
<i>Panurge dans l'île des lanternes</i>	Grétry, André-Ernest-Moderne	1785	Étienne Morel de Chédeville (1751-1814) i Jean-Antoine Castaud (1722-1807)
<i>Paul et Virginie, ou le triomphe de la vertu</i>	Lesueur, Jean-François	1794	Congé Dubreuil, Alphonse du (1734-1801) [o Ducongé]
<i>Petit matelot, ou le mariage impromptu, Le</i>	Gaveaux, Pierre	1796	Pigault de l'Espinoy, Charles-Antoine-Guillaume
<i>Raoul Barbe Bleue</i>	Grétry, André-Ernest-Moderne	1789	Sedaine, Michel-Jean (1719-1797)
<i>Raoul, sire de Créqui</i>	Dalayrac, Nicolas-Marie	1789	Boutet de Monvel, Jacques-Marie (1745-1812)
<i>Roi et le fermier, Le</i>	Monsigny, Pierre-Alexandre	1762	Sedaine, Michel-Jean (1719-1797)
<i>Romeo et Juliette</i>	Dalayrac, Nicolas-Marie	1792	Boutet de Monvel, Jacques-Marie (1745-1812)
<i>Rosière de Salenci, La</i>	Grétry, André-Ernest-Moderne	1774	Favart, Charles-Simon (1710-1792)
<i>Secret, Le</i>	Solié, Jean-Pierre	1796	Hoffman, François-Benoît (1760-1828)
<i>Silvain</i>	Grétry, André-Ernest-Moderne	1771	Marmontel, Jean François (1723-1799)
<i>Tonnelier, Le</i>	Gossec, François-Joseph	1765	Audinot, Nicolas-Médard (1732-1801)
<i>Traité nul, Le</i>	Gaveaux, Pierre (1760-1825)	1797	Marsollier des Vivetières, Benoît-Joseph (1750-1817)
<i>Trois fermiers, Les</i>	Dezède, Nicolas	1777	Boutet de Monvel, Jacques-Marie (1745-1812)
<i>Zémire et Azor</i>	Grétry, André-Ernest-Moderne	1771	Marmontel, Jean-François (1723-1799)

El nombre elevat d'obres genera el dubte de quin criteri se seguia amb la comanda. 39 òperes per a Girona, ciutat amb un sol teatre, que en el millor dels casos oferia dues funcions setmanals, alternant-les amb obres dramàtiques, com sabem per les notícies del 1812 de *La Gazette de Gironne*, són moltes. És possible pensar que, atès que no tots els títols estarien disponibles a Perpinyà en el moment de fer la comanda, més valia anar amb una llista àmplia.

⁴ Existeix també un *Jean de Paris* de l'any 1807, melodrama en tres actes, música d'Henry Darondeau i llibret de Marsollier des Vivetières. Es inclinem per la versió de Boieldieu, atès que es tracta d'un compositor més cèlebre i, d'aquest mateix músic, en la llista se'n seleccionà un altre títol.

3.2 Sobre la tipologia d'obres

Es tracta, pel que sabem, en tots els casos d'obres que podem enquadrar en el gènere de l'*opéra-comique*. O sigui, peces líriques que combinaven parts purament parlades i altres de cantades. El que a Alemanya en diuen *Singspiel*, a Espanya *sarsuela* i en diversos llocs *opereta*. És important destacar que, tot i que la majoria d'arguments eren de caire còmic i festiu, *opéra-comique* és sinònim simplement d'aquella obra que combina la música i el teatre només parlat. En ocasions trobem arguments melodramàtics o pròpiament drames. És el cas, entre el recull que analitzem, de *Paul et Virginie, ou le triomphe de la vertu*, de Lesueur i llibret de Congé Dubreuil, que es qualificava com a «drame lyrique». O, evidentment, de *Romeo et Juliette*, de Dalayrac amb llibret de Boutet de Monvel, que portava el subtítol «ou tout pour l'amour» i es qualificava d'*opéra-comique*, tot i que es tracta clarament d'un drama, en quatre actes.

La denominació que acompanyava en les edicions o els anuncis les obres analitzades sol variar d'una obra a l'altra i, inclús, en relació amb un mateix títol, depenent de l'edició. Pel que deduïm, les denominacions no responen a criteris sistemàtics i semblen fruit en bona part dels editors. Sovint es qualifiquen directament com a *opéra-comique*, però també trobem moltes altres fórmules que, pel que hem vist, venien a ser equivalents.⁵ La majoria són obres no gaire extenses: deu, d'un acte; tretze, de dos actes; catorze, de tres actes; i dues, de quatre actes.

És interessant destacar que, de les 39 obres demanades, sabem que dues ja havien estat interpretades a Girona feia dos anys, el 1812, segons ens comenta la *Gazette de Gironne*. Aquell any es van fer una sèrie de representacions teatrals i d'*opéra-comique*. Ja fa temps que han estat estudiades per Joan Gay (1993) i Pep Vila (2010). És el cas de *Le Secret* (de Solié) i *Silvain* (de Grétry).⁶ Aquesta reiteració fa rumiar sobre el sistema i la base material dels llibrets i les partitures, i genera dubtes que no sabem contestar: si les tornaren a demanar, és que ja no les tenien? Potser els llibrets i les partitures es llogaven i després es retornaven? No se'n feien còpies manuscrites? (a mitjan segle XIX tenim notícia de copistes al teatre gironí). S'havia de demanar alguna

---

⁵ Així podem trobar les expressions «comédie lyrique», «comédie mêlée d'ariettes», «comédie mêlée de chants» o, simplement, «comédie». En aquest darrer cas sabem que és una opereta, perquè s'esmenta el compositor conjuntament amb el nom del llibretista. També trobem les denominacions «opera» o «opera bouffon» (el darrer epítet fa referència al caire còmic). Encara trobem les denominacions «roman lyrique», «drame lyrique», «pastorale mêlée d'ariettes» o «féerie vaudeville» (el primer nom designa el caire fantàstic de l'argument).

⁶ A part de les dues òperes indicades, coneixem altres sis títols del gènere que es van interpretar a Girona: de N.-M. Dalayrac, *Marianne ou L'amour maternel*; de Ch.-G. Foignet, *Hélène, ou les Miquelets*; de P.-C. Gibert, *Souliman Second ou Les trois Sultanes*; de N. Isouard, *Les Rendez-vous Bourgeois*; de P.-A. Monsigny, *La Belle Arsène* i *Le Déserteur*. La llista ha estat revisada per Joan Manel Barceló (Barceló 2021).

partitura a efectes de reconeixement dels drets d'autor, encara que hom en posseís alguna còpia?

Pel que fa a l'any d'estrena de les obres, hem de destacar la relativa proximitat temporal de les mateixes en el moment d'oferir-les. Prop de la meitat de títols, concretament disset, tenien una antiguitat menor de vint anys. Així, no ens estranyarà que els compositors de la meitat de les obres sol·licitades encara fossin vius en aquell moment. També és de destacar que només sis dels títols de la llista eren obres d'autors morts des de feia més de cinc anys. És evident que la situació contrasta amb l'actualitat, en què les obres considerades de repertori són de compositors desapareguts des de fa gairebé un segle o més. Podeu veure el quadre següent amb les dates d'estrena agrupades per dècades:

QUADRE II
Dècades en què foren estrenades les òperes

Dècada	1760-69	1770-79	1780-89	1790-99	1800-09	1810-14
Nombre d'obres	3	7	10	10	6	3

3.3 Sobre els autors

En relació amb els compositors, ens apareixen vint-i-un noms diferents. Alguns tenen diversos títols. El preferit, amb diferència, de la persona o les persones responsables de la llista era Grétry (amb nou òperes), seguit de Dalayrac (quatre obres) i Dezède (tres obres). Hem de dir que aquesta tria no és sorprenent, perquè es tractava de músics molt populars als voltants de la Revolució Francesa. Set músics més tenen dues obres: Boieldieu, Cherubini, Gaveux, Isouard, Méhul i Plantade. Crida l'atenció que només se seleccioni una obra de Monsigny, autor que, de les vuit òperes que sabem que es van interpretar realment a Girona el 1812, aleshores era l'únic que apareixia amb més d'un títol (*La Belle Arsène* i *Le Déserteur*). Fem notar que hi ha una obra composta a mitges: *Emma ou la Prisonnière*, signada per Boieldieu i Cherubini conjuntament.

QUADRE III
Llista ordenada per autors

Autor	Títol	Any
Berton, Henri-Montan (1767-1844)	<i>Montano et Stephanie</i>	1799
Boieldieu, François Adrien (1775-1834)	<i>Jean de Paris</i>	1812
“	<i>Emma ou la Prisonnière</i> (coautoria amb Cherubini)	1799
Catel, Charles-Simon (1773-1830)	<i>Auberge de Bagnières, L'</i>	1807
Cherubini, Luigi (1760-1842)	<i>Deux journées, Les</i>	1800

“	<i>Emma ou la Prisonnière</i> (coautor amb Boieldieu)	1799
Dalayrac, Nicolas-Marie (1753-1809)	<i>Deux tuteurs, Les</i>	1783
“	<i>Azémià</i>	1786
“	<i>Raoul, sire de Créqui</i>	1789
“	<i>Romeo et Juliette</i>	1792
Dezède, Nicolas (c. 1740-1792)	<i>Alexis et Justine</i>	1785
“	<i>Blaise et Babet</i>	1783
“	<i>Trois fermiers, Les</i>	1777
Doche, Joseph-Denis (1766-1825)	<i>Belle au bois dormant, La</i>	1811
Gaveaux, Pierre (1760-1825)	<i>Petit matelot, ou le mariage impromptu, Le</i>	1796
“	<i>Traité nul, Le</i>	1797
Gossec, François-Joseph (1734-1829)	<i>Tonnelier, Le</i>	1765
Grétry, André-Ernest-Modeste (1741-1813)	<i>Panurge dans l'île des lanternes</i>	1785
“	<i>Raoul Barbe Bleue</i>	1789
“	<i>Épreuve Villageoise, L'</i>	1784
“	<i>Fausse magie, La</i>	1775
“	<i>Rosière de Salenci, La</i>	1774
“	<i>Silvain</i>	1771
“	<i>Zémire et Azor</i>	1771
“	<i>Amant jaloux, L'</i>	1778
“	<i>Caravane du Caire, La</i>	1784
Isouard, Nicolas, dit Nicolò (1773-1818)	<i>Les confidences (&)</i>	1803
“	<i>Magicien sans magie, Le</i>	1811
Kreutzer, Rodolphe (1766-1831)	<i>Jadis et aujourd'hui</i>	1808
Laruelle, Jean-Luis (1731-1792)	<i>Deux Compères, Les</i>	1772
Lesueur, Jean-François (1760-1837)	<i>Paul et Virginie, ou le triomphe de la vertu</i>	1794
Martini, Johann Paul Aegidius (1741-1816)	<i>Droit du Seigneur, Le</i>	1783
Méhul, Étienne-Nicolas (1763-1817)	<i>Euphrosine ou le Tyran corrigé</i>	1790
“	<i>Folie, Une</i>	1802
Monsigny, Pierre-Alexandre (1729-1817)	<i>Roi et le fermier, Le</i>	1762
Moreau de Commagny, Charles-François (1783-1832)	<i>Avant-postes du maréchal de saxe, Les</i>	1808
Philidor, François-André (1726-1795)	<i>Maréchal-ferrant, Le</i>	1761
Plantade, Charles-Henri (1764-1839)	<i>Palma, ou le voyage en Grèce</i>	1798
“	<i>Jockey, Le [o Jokei]</i>	1796
Solié, Jean-Pierre (1755-1812)	<i>Secret, Le</i>	1796

Els compositors del moment, si més no els més significats, eren molt prolífics. Cosa que no ens ha d'estranyar, per la manca de reconeixement econòmic de l'autoria de les obres. Precisament va ser amb la Revolució Francesa, en el seu Parlament, i a instàncies d'alguns dels músics que comentem, que s'inicià tot un moviment per al reconeixement legal dels drets d'autoria. Així, les pressions organitzades des de la recentment constituïda Assemblea d'Autors Dramàtics, van aconseguir que el Parlament francès comencés a legislar en favor dels drets d'autoria. Dalayrac va ser un dels promotors de l'esmentada plataforma reivindicativa. Més endavant, i en la mateixa

línia, també es va significar Grétry, amb la reclamació dels drets d'autors francesos a l'estranger.

Com a anècdota, però també com a exponent de l'expansió d'ideologies properes a l'humanisme, farem constar que molts dels compositors francesos —i, per tant, alguns de la llista que analitzem— eren francmaçons. El fenomen va ser molt comú entre els músics classicistes europeus, començant pels gran noms, com ara Gluck, Haydn i Mozart. Segons Pierre-François Pinaud (2009), consta l'afiliació maçònica de Berton, Cherubini, Dalayrac, Dezède, Gossec, Kreutzer, Martini, Méhul, Monsigny, Moreau, Philidor i Plantade. O sigui, dotze dels músics que considerem eren maçons, cosa que significa una mica més de la meitat dels de la llista.

Certament, la vinculació a la francmaçoneria, a part del recolzament d'una ideologia, també podia comportar la relació amb persones i grups influents en el món cultural. Pot ser un motiu similar el que movia també els músics, a més dels literats i altres artistes, a freqüentar els *salons*, llocs de trobada social que proliferaren entre els segles XVIII i XIX a França, i singularment a París. Els amfitrions dels salons, sovint dones, convidaven personatges de la política, l'economia i la cultura a trobades a les seves pròpies mansions. Això acabava sent un escenari propici per al mecenatge, ja que era freqüent llegir-hi fragments escrits pels autors presents o interpretar-hi fragments musicals.

Pel que fa als llibretistes —els esmentem al Quadre I—, destacarem els que van intervenir en més de dues obres seleccionades. En general, els més presents són literats que col·laboraren amb els compositors més cèlebres. A Boutet de Monvel, el trobem en cinc ocasions (amb els compositors Dalayrac i Dezède); F. B. Hoffman hi apareix quatre vegades (amb Isouard, Méhul i Solié); i Marmontel fou llibretista de tres òperes (sempre amb Grétry). Entre els que acabem d'esmentar i algun altre amb un sol títol, hi trobem noms de llibretistes que van contribuir a innovar la lírica en el gènere de l'*opéra-comique*, a criteri d'Arthur Pougin (2006: 11): Favart, Sedaine, Hèle i Marmontel.

3.4 De l'estil musical

Globalment considerades, les òperes que analitzem es poden enquadrar en el classicisme musical. Amb tot, hi ha alguns autors, com veurem, que es van relacionar amb la transició cap al Romanticisme.

El fet que no es coneguessin models musicals grecoromans a seguir, a diferència del que passava amb les arts plàstiques, que sí en tenien, cosa que els permeté plantejar un neoclassicisme, explica que en música usem l'expressió *classicisme*. En el temps, aquest abraça des del 1740 fins als inicis del segle XIX. El nou estil defuig els excessos

ornamentals i el caire oficialista del Barroc i, a la vegada, evita el caire lleuger i sofisticat que podia tenir la música Rococó. En la seva concepció, les obres parteixen d'un punt de vista racionalista, tal com va fomentar la Il·lustració. Allò considerat *bell* estarà relacionat amb les nocions d'equilibri i mesura. Les línies melòdiques tendeixen a ser unitàries i va perdent terreny l'ús del baix continu (Barceló 2021 [maig]: 23-26).

És interessant constatar que els músics de la llista corresponen a dues generacions. La primera es va donar a conèixer durant la monarquia, i els més joves van sobresortir ja durant el procés revolucionari. Del primer grup, destacarem Gibert, Grétry, Monsigny i Philidor. I de la generació més jove, esmentem Boieldieu, Dalayrac, Isouard, Méhul i Solié. És aquest segon grup que va coincidir amb l'eclosió del Romanticisme. Sobretot Étienne Nicolas Méhul, autor que, de fet, va ser el primer músic a qui es va aplicar el qualificatiu de «romàntic».⁷ En la seva música, Méhul accentuava els contrastos sonors, i en els temes incloïa sentiments duts més a l'extrem. François-Adrien Boieldieu, encara que va ser criticat per alguns romàntics com Berlioz, fou mestre d'Adolphe Adam, un dels grans autors de la primera onada d'òpera romàntica francesa. També influí sobre un altre romàntic, François Aubert.

L'òpera classicista tendeix a trames més simples i creïbles que la barroca. Els *castrati* van desaparèixer, en benefici de les contralts i els tenors. Les repeticions del text i els excessos de *coloratura* tendeixen a disminuir. Hom nota a França una important influència de l'òpera *buffa* napolitana, a rebuf de Domenico Cimarosa (1749-1801) i el seu *Il matrimonio segreto*. Aquestes obres aportaven arguments propers a la vida quotidiana i així facilitaven una identificació amb un públic burgès o popular. A la vegada, sorgiren partidaris d'afirmar les tradicions musicals franceses. Acabarem constatant com el règim revolucionari va afavorir el teatre i l'*opéra-comique*, que en els seus arguments sovint es feien ressò de la nova ideologia. Des d'aquest punt de vista, no és d'estranyar que les autoritats tinguessin interès a introduir el repertori en els territoris conquerits.

---

⁷ Tot comentant l'òpera de Méhul *Le Jeune Sage et le Vieux Fou*, Nicolas de Condorcet va qualificar-ne la música com a «original, enginyosa i romàntica». Va ser una crítica publicada al *Chronique de Paris* l'1 d'abril del 1793.

4. BIBLIOGRAFIA

- ALBERCH I FUGUERAS, Ramon (1990), *Girona i les guerres del Francès. Història de Girona*, Girona: ADAC.
- BARCELÓ, Joan Manel (2021, març-maig), «Les òperes franceses del 1812 a Girona», *Operem*, 75-77. [Butlletí de la web dels Amics de l'Òpera de Girona <http://amic-soperagi.entitatsgi.cat/documents_1/_WbG8NZvDI-QRM45AVNJMaTU8MWXeu2zkK6QdfJSkoo1HDmf878ZR-YQ>]
- BARNOSELL, Genís (2012), «El govern de Girona durant la Guerra del Francès (1808-1814). Un estat de la qüestió», dins *El govern de la ciutat (II). De la Guerra del Francès a la fi del franquisme*, Girona: Ajuntament de Girona, p. 39-71.
- FIGES, Orlando (2021), *Los europeos*, Madrid: Taurus. [Traducció castellana]
- GAY I PUIGBERT, Joan (1993), «Una temporada d'òpera francesa a la Girona napoleònica», *Revista de Girona*, 161, p. 54-57.
- GIRBAL, Enric Claudi (1893), «El teatro en Gerona», *Revista de Gerona*, XVII, p. 33-65.
- Història del Teatre Municipal de Girona* (1985), Girona: Ajuntament.
- LARRAZ, Manuel (1977), «El teatre a la Ciutat de Mallorca durant la Guerra del Francès (1811-1814)», *Randa*, 6, p. 47-80.
- LOLO, Begoña (2007), «La música al servicio de la política en la guerra de la Independencia», *Cuadernos dieciochistas*, 8, p. 223-245. <<https://revistas.usal.es/index.php/1576-7914/article/view/775>>
- MERCADER I RIBA, Joan (1978), *Catalunya i l'Imperi Napoleònic*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PINAUD, Pierre-François (2009), *Les musiciens francs-maçons au temps de Louis XVI de Paris a Versailles. Histoire et dictionnaire biographique*, París: Éditions Vêga.
- POUGIN, Arthur (2006), *L'Opéra-comique pendant la Révolution de 1788 à 1801. D'après des documents inédits et les sources les plus authentiques*, Massachusetts: Adamant Media Corporation. [Edició facsímil d'un llibre aparegut el 1891.]
- PUIG, Lluís Maria de (1976), *Girona Francesa, 1812-1814: L'annexió de Catalunya a França i el domini napoleònic a Girona*, Girona: Gothia.
- PUIG, Lluís Maria de (2007), *Girona, guerra i absolutisme*, Ajuntament de Girona (Quaderns d'Història de Girona).
- RAHOLA, Carles (2007), *Girona i Napoleó*, recerca, edició i pròleg de Lluís Maria de Puig, Girona: CCG edicions; Biblioteca Fundació Valvi.
- ROMERO PEÑA, Maria de les Mercedes (2006), *El teatro en Madrid durante la Guerra de la Independencia 1808-1814*, Madrid: Fundación Universitaria Española.

- TYSSEIRE, Christine (1995), *Le théâtre municipal de Perpignan: un siècle de théâtre à Perpignan 1811-1914*, pref. Josy Llop Borelli, Perpignan: Archives communales.
- VILA, Pep (2008), «Un cartell de teatre francès, durant la dominació napoleònica a Girona», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 49, p. 649-653.
- VILA, Pep (2010), «Teatre i òperes franceses representades a Girona durant la dominació napoleònica (1812)», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 51, p. 465-500.